

Koldingbogen

ÅRSTAL:	2011
FORFATTER:	Vagn Juul Rasmussen
TITEL:	En drengs erindringer fra Julemærkesanatoriet 1950 – 1951.
KORT RESUME:	Om personalet, levereglerne, behandlingen og fritiden.

EN DRENGS ERINDRINGER FRA JULEMÆRKESANATORIET 1950-1951

AF VAGN JUUL RASMUSSEN

Da jeg var 9 år, var jeg tit meget træt og faldt ofte i søvn ved bordet mellem forret og hovedret. En aften blev det for meget for far, og han slog i bordet og råbte, at nu kunne det være nok. Så mor havde bare at tage mig med til doktor Kalum i Skanderborg næste dag. Jeg måtte jo være syg, når jeg ikke kunne holde mig vågen ved bordet.

Doktoren sendte os videre til en specialist i Aarhus, og der blev der taget en masse prøver – blodsænkning, røntgenfotofering og maveskylning. Det sidste var meget ubehageligt. Jeg fik en gummislange gennem halsen og helt ned i maven. Så blev der hældt vand ned gennem slangen, hvorefter vandet med maveindhold igen blev suget op, så der kunne tages prøver af det. Der gik nogle dage, så kom der besked fra lægerne, at jeg havde lungehindebetændelse. Jeg skulle ligge i sengen, og da man var bange for, at det kunne udvikle sig til tuberkulose, skulle jeg på sanatorium, så snart der var plads.

Det var i foråret 1950. Der var mange, der havde lungetuberkulose, og der var et par måneders ventetid. Mor havde haft tuberkulose og været på hospital som ung pige, og min fætter Svend havde været på sanatorium i Juelsminde, da han var på min alder.

Jeg skulle på Julemærkesanatoriet ved Kolding Fjord. Medens vi ventede på, at der blev plads, lå jeg i mors seng om dagen og i min

egen etageseng om natten. Erik lå i den øverste køje og jeg i den nederste. Vi sov alle i fars og mors soveværelse. Jeg kedede mig ikke i de par måneder, jeg lå hjemme. Det var dejligt vejr, og døren til altanen var tit åben, så der var lyst og luftigt i værelset. Far havde samlet adskillige årgange af ugebladene, "Hjemmet" og "FamilieJournalen" fra ca. 1920 til 1930. Dem fik jeg ned fra "det øverste loft" i store bundter. Der var masser at læse selv for en 9-årig. Der var tegneserier og historier for børn. Knold & Tot hed dengang Max & Mouritz, Gyldenspjæt, Bamse og Dukkeline, Børnene i Nyskoven, Kaptajn Grants Børn, Willy på Eventyr, Homers Odysseen og Iliaden. Der var også vittigheder, og Storm P. havde sin egen side i et af bladene. Der var sider med trylleri og gåder med en troldmand, Dr. X, med høj spids hat og tryllestav.

Det bedste var de samle- og byggeark, som var til at tage ud af bladene. Det var kartonark, som skulle klippes ud og sættes sammen. Det kunne være mange forskellige ting, feks. Det kongelige Teater som dukketeater med fortæppe, kulisser og bagtæppe. Meget flot og robust. Til dukketeatret var der figurer med kendte skuespillere som forbilleder samt alle rekvisitter, som var nødvendige til de forskellige forestillinger. Der var instruktion i, hvordan man førte figurerne og arrangerede scene-skift. Der var sågar rollehæfter til alle figu-

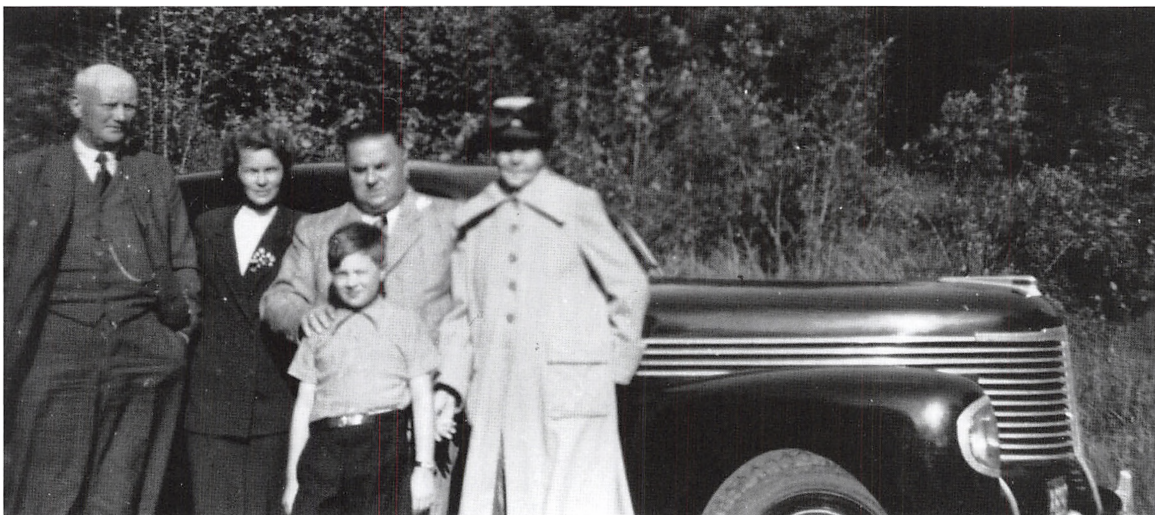
terne. Alt dette fulgte gratis med som indlæg eller tekst i ugebladene, så for at få det komplette teater var det nødvendigt at have abonnement, så man ikke gik glip af noget. Jeg var jo endda så heldig, at jeg ikke skulle vente på næste blad. Det lå i stakken ved siden af sengen. Der var flere forestillinger, bl.a. Nybyggerne i Canada og Elverhøj.

Foruden dukketeatret var der mange andre ting, som kunne klippes ud og sættes sammen. Det kunne være tog, der kunne køre frem og tilbage på et bræt ved hjælp af en snor med perler på. Når man trak i snoren kørte toget frem og tilbage. Til afveksling havde jeg mit ingeniørsæt, Tekno, som jeg var meget glad for. Det kunne jeg bygge med i flere dage ad gangen.

Den unge pige, vi havde på den tid, hed Karen. Hendes storebror var i lære som maskinarbejder. Han havde nogle bøger/tidskrifter, som hed Populær Mekanik, der ud-

kom en gang om måneden. Dem var jeg meget glad for at låne. Det var et amerikansk magasin, som blev oversat til dansk, som beskrev det sidste nye inden for teknik, biler, traktorer, både og maskiner m.m. Da jeg kom hjem fra Kolding, begyndte jeg selv at samle på dem, lige til de ophørte med at udkomme i 1967.

En dag kom en dame på uanmeldt besøg. Hun skulle se, hvordan vi boede, og hvilke forhold, jeg levede under. Mor var meget nervøs, var der nu pænt og rent nok? Damen var udmærket tilfreds, mor fik ikke skældud og blev ikke kritiseret for sin husførelse. Med sig havde damen anvisninger og ordensreglement for Julemærkesanatoriet, retningslinjer for besøg, hvad jeg skulle medbringe, hvad jeg måtte have med, samt en masse små mærker, der skulle syes i alt mit tøj. Det var med det nr. på, som jeg skulle have på sanatoriet, nummer 111.

Her er jeg fotograferet sammen med mine forældre og min mors forældre.

Børn foran Julemærkesanatoriet ca. 1950.

Lørdag den 6. maj 1950 kørte vi – mor, far, mormor, morfar og mig i morfars Opel Kapitajn, af sted til Kolding. Jeg tror ikke far havde andet end lastvognen dengang. Vi standede i Skanderborg ved Aage Seerups urmarforretning. Jeg fik mit første ur, et Certina armbåndsur. Det kostede 200 kr., og det var mange penge dengang, men det holdt også i over 30 år, hvorefter det forsvandt under en øvelse på en rafting-tur i Tyskland.

Da vi ankom til modtagelsesafdelingen, afd. E, skulle jeg først i bad og derefter i seng. Jeg havde min egen pyjamas på og skulle ligge på en femsengsstue. I den ene side af stuen

var der to tremmesenge og i den anden side to store senge og en tremmeseng. Jeg skulle have tremmesengen, for de havde ikke flere af de store. Jeg fik dog lov til at have tremmesiderne slået ned, jeg var jo 9 år.

Lige inden for døren lå en rødhåret fynbo med kommunebriller, som hed Adolf Jørgensen og var ca. 12 år gammel. I den næste store seng lå Willy Toft, Søndergade 17, Varde, på samme alder. Jeg var den tredje i den række. Ved modsatte væg, i de to tremmesenge, lå to drenge på ca. 5 år. Den første hed Steen, og mod vinduet lå Johan Ankerstjerne. Johans far var sømand fra Fredericia og kom på besøg

et par gange, og inden han tog af sted igen, skulle han synge en sørgelig sang om en ung sømand, der falder ned fra masten og dør. Meget sørgelig. Jeg kan sangen udenad den dag i dag, skønt jeg kun har hørt den 2-3 gange. Johan græd hjerteskræende hver gang, og vi andre var stille længe efter.

Personalet var meget flinke og rare på nær en gammel sygeplejerske, der mest var aften- eller nattevagt. Hvis en af de to små var urolige eller ikke spiste op, kunne hun finde på at binde dem fast til sengen med hænderne på ryggen, så de dårligt kunne røre sig. Så græd de endnu mere og faldt til sidst i søvn af bare anstrengelse. Så snart de var rolige, løste vi dem, men hvis den gamle så kom tilbage, blev de vækket og bundet igen. Det kunne ske flere gange på en aften. Hun blev tosset og ville have at vide, hvem der havde bundet dem op igen, men det fik hun aldrig at vide. Engang ville hun så binde Willy, men da vi så sagde, at vi ville sladre, gik hun igen.

Medens jeg lå på afd. E, fik jeg breve fra mine klassekammerater på Realskolen. Læreren, frk. Andersen, hun blev senere gift og kom til at hedde fru Donslund, havde fået alle i klassen til at skrive et brev til mig, det var meget rart. Det må have været, da klassen var "3. Under", da brevene er fra 25. maj 1950. Jeg kom aldrig til at gå i "4. Under", men kom i 5., da jeg begyndte i skolen igen.

Efterhånden som der blev plads på de andre afdelinger, blev de andre flyttet, så jeg til sidst lå helt alene på stuen. Det havde jeg ikke noget imod, jeg havde mit ingeniørsæt og bøger fra sanatoriets bibliotek. Jeg fik også ugeblade, når jeg fik besøg af mor og far.

På afd. A var de, der var mest syge. Afd. B-2 var drengeafdelingen, B-1 var pigeafde-

lingen. D var en lille afdeling med både drenge og piger, som var raske og ventede på at blive udskrevet. Afd. E var modtagelsesafdeling, og afdeling F var småbørnsafdeling med patienter fra 0-5 år. På de øvrige afdelinger var aldersgruppen 5-16 år. Afd. E og F var lave bygninger, der lå for sig selv. De øvrige afdelinger var i hovedbygningen, hvor der også var operationsstuer, lægeværelser, lysbadeanstalt med kulbuelys og administration m.m.

Jeg tror jeg var godt to måneder på afdeling E, inden jeg kom på afdeling B-2. Det skyldtes nok, at jeg ikke var så syg som de øvrige, der alle havde tuberkulose. Her genså jeg Adolf (Asser), Willy (1ste Cowboy) og Bent Klave fra Lemvig. Bent var den eneste nye, der kom til på afd. E, medens jeg var der, men han overhalede mig og kom først til afd. B-2.

Til at begynde med lå man i sengen og var kun oppe for at vaske sig og gå på toilettet. Det næste trin var, at man var oppe kl. 8-1, næste var 8-5, og sidste trin var 7-7, også kaldet "fuld kur". Man tog temperatur morgen og aften, og en gang om måneden blev der "taget blodsænkning", og man fik maveskylning.

Dagen startede med temperaturtagning, en sygeplejerske kom og delte termometre ud fra en kande, og når alle var delt ud, blev de igen samlet ind og aflæst. Hvis der var afvigelser fra normalen, blev der taget kontrol og skrevet ned. Derefter vaskede man sig og kom i tøjet, og så var det tid til at spise morgenmad. De, der lå i sengen, eller ikke var på fuld kur, spiste på afdelingen. De andre spiste i den store spisesal i nederste etage. Her spiste man også middags- og aftensmad. Hvis man ikke var på "fuld kur", lå man "på loggiaen", en balkon med udgang fra afdelingen. Hvis man

var "på fuld", var man i liggehal. Her lå man på båre på en lang række, om sommeren med et tæppe og om vinteren i en stor skindsovepose. Det var ikke tilladt at forlade sin bære, bortset fra at gå på toilettet. Hvis en forsøgte, f.eks. for at afstraffe en drillepind, blev der sunget "En er på gulvet, og det er Henning!" flere gange, det var nok drillepinden, der råbte højest. Tiden gik med at læse, spille spil, snakke, synge, tegne og male. Jeg havde mit ingeniørsæt, så jeg kedede mig ikke.

Efter den varme middagsmad var der "stilletime". Man skulle sove til middag, og ikke noget med at ligge og snakke! Kl. 14.00, var

der varm kakao og franskbrød med ost på afdelingerne for alle, og så var der fritime til kl.15.30, hvorefter man igen skulle ligge på båren. Kl.17.30 pakkede man sammen, så man var klar til aftenspisningen 18.00. Efter spisning gik man på afdelingen og gjorde klar til at gå i seng. Så blev der taget temperatur, og der blev sunget godnatsang, og lyset blev slukket præcis kl.19.00, sommer og vinter.

I spisesalen kørte alt efter en snor. Hver afdeling havde deres bord eller borde. Maden blev hentet ved madlugen til hvert bord af to fra hvert bord. Det gik på omgang. Vi havde drengene fra afd. D ved vores bord, der var

Børn i liggehallen i snevejr.

Spisestuen pyntet op til jul.

kun 4-5 stykker, så vi var ca. 20-22. Når maden var hentet, øste en sygeplejerske op, og de to "hentere" serverede. Så sad alle og ventede, til vi alle havde fået, og der blev sagt: "Vær så god". Når alle havde spist op, blev tallerkenerne samlet sammen og afleveret ved lugen, og man stillede op på en lang række – over hundrede børn – og gik forbi "plejemor", gav hånd og sagde: "Tak for mad". Tre gange om dagen!

Jeg var nok noget forkælet. Jeg fik meget oftere besøg af mine forældre end de øvrige børn, og da mor kom på Vejle fjord Sanatorium med tuberkulose, medens jeg var i Kolding, besøgte far hende hver søndag, og så var der jo ikke langt ned til mig. Han blev der ikke ret længe, men han havde slik og ugeblade med, så jeg var altid velforsynet. Slik og frimærkealbum gemte jeg i en trækasse med hængelås, som stod på en hylde på mit sengebord. Sommetider syntes jeg, slikket slap op lidt hurtigt, og en dag, da jeg så i "Assers" frimærkealbum, opdagede jeg, at flere af mine "sjældne" frimærker pludselig sad i hans frimærkealbum. Det gjorde sådan set ikke så

meget, jeg havde mistet interessen – og han var meget større end mig – men derefter blev kassen låst inde i mit tøjskab. Nu holdt slikket meget længere. Låsebeslaget kunne skrues af kassen uden at åbne låsen, og det havde "de store" benyttet sig af.

"De store", de var syv, havde en stue for sig selv med en svingdør ind til vi andre. Vi var 16 på den store stue, som var delt op i to ved hjælp af en "vinduesmur", der gik halvvejs til loftet. Der var meget højt til loftet, ca. 5½ m, og vinduerne ud mod fjorden gik helt til loftet.

Der var mange børn fra Sydslesvig. En af dem var Frederik, som også havde et ingeniørsæt, et rigtigt "Mekano". Delene var meget mindre end mit Tekno, men han legede aldrig med det, så jeg fik lov til at låne det et par gange. En anden var Horst, en lille hidsig fyr, som jeg engang lå og sloges med ude på loggiaen inden morgenstuegang. Da vi blev kaldt ind på afdelingen, var jeg uopmærksom et øjeblik, og så bed han mig i hånden. Jeg husker ikke, hvad vi sloges om, men da det var frostvejr de næste dage, og vi lå i liggehal, fik jeg "frost" i såret. Det bredte sig til knoerne, så jeg fik et ar som et "T" på den ene hånd. Det havde jeg så de næste 20-30 år.

Når der var "fritime", kunne vi næsten gøre, hvad vi havde lyst til. Når det var dårligt vejr, var vi normalt på afdelingen, men når vejret var godt, var vi ude. Asser, Willy, mig og den ældste, der hed Bent, men blev kaldt Bejse og var fra Skørping, havde en hule oppe på en bakke i skoven. Engang råbte de andre, at jeg skulle komme og se. De stod på række og kikkede på et stort hul i en brink. Jeg skubbede dem til side og stak hovedet frem mellem dem, og pludselig blev der helt

sort, det summede og jeg skreg. Det var bier, der havde deres bo i brinken, og i hullet, der var stort som en spand, var der masser af honning. Jeg havde haft hovedet for langt fremme, og hele sværmen satte sig på mit hoved. Jeg skreg, medens Bejse børstede bierne af mit ansigt. Bierne sad fast på huden, men da han havde børstet dem alle af, viste det sig, at jeg slet ikke var blevet stukket. Jeg kunne ikke mærke noget og fik ikke nogen mén af det.

Når jeg ikke var sammen med de andre, lavede jeg skibe, som jeg skar ud af en fiskekasse, jeg havde fundet. Det var nemt træ at skære i med min dolk, og der var også søm, der kunne bruges til samling og til køl på skibene. Der gik en bæk fra skoven og ud i fjorden. Ad den vej har jeg sendt mange skibe ud i verden.

Hver formiddag og eftermiddag var vi på gåtur ca. ½ time, hvis man var på "lille spad-

sererække", og ca. en time eller mere, hvis man var på "store spadsererække". Det var dejlige ture rundt på veje og stier i terrænet omkring sanatoriet, Store- og Lille Krussedullevej. Et par gange gik vi til Strandhuse, et lille fiskerleje ind mod Kolding. Det er nu blevet et mondænt villakvarter med store pragtvillaer. Et par gange var vi på tur ud langs fjorden, så langt, at vi kunne se Elværket ved Skærbæk. Når vi var på spadsererække, gik vi 3-4 stykker ved siden af hinanden i en flok på 30-40 under ledelse af en sygeplejerske, mange gange den gamle frk. Ebbestrup.

Ca. en gang om måneden, sådan husker jeg det, var vi i bad. Det foregik i kælderen, hvor der var badeanstalt. Der var en 4-5 brusere og 3-4 badekar. Det var nok til én afdeling. En gang i mellem, fik vi, en 5-6 stykker, et ekstra bad, hvis vi kunne overtale en af de unge sygeplejersker. Det foregik om aftenen, og så

Julemærkesanatoriet set fra fjorden.

kørte vi i elevator, det var ikke noget, der overgik enhver.

I kælderen var der også en lysbadeanstalt. Det var en meget streng og "farlig" sygeplejerske, der vistnok var tysker, der regerede her. Det var også et sted, hvor man skulle passe på. Der var nogle brikse, som vi lå på, og imellem dem hang der nogle store apparater med omkring 100 kulstænger i to rækker. Når der blev sat højspændt strøm til kulstængerne, sprang der gnister fra spidserne, der hvæsedde og lyste lige som en svejseflamme fra et elsvæjseværk. Der lå vi så og stegte, så vi blev pænt brune. "Tyskeren" var nu meget flink alligevel. Hun arrangerede sanglege og folkedans på "Platformen" om sommeren, og så kunne det hænde, at vi var oppe til kl. 21. Det var også hende, der holdt skole oppe under taget om vinteren. Skole og skole – vi havde læsning, regning og sang, i alt blev det til 8-10 gange af ca. to timers varighed i den tid, jeg var der.

Der var mange både, som passerede forbi på fjorden. Fiskekuttere, skonnerter, kreatur-

Skolestuen på Julemærkesanatoriet.

både, fragtskibe og så naturligvis "Fredericia", rutebåden til København. Hver gang "Fredericia" kom forbi, blev der råbt: "Fredericia i sigte, på søen til mig!", og der blev kvitteret fra båden med kippen med flaget agter. Fornemt! I den mørke tid blinkede vi med lyset. Så gav de et trut i hornet. Når der kom en fiskekutter med motor, blev der altid råbt: "Fredericia fiskekutter! Fredericia fiskekutter!" – selv om de nok var fra Kolding.

Juleaften var lidt speciel. Det begyndte efter vi havde sovet til middag. Vi fik alle en julegave af sanatoriet, jeg fik en frimærkepin-cet, som jeg har endnu. De fleste andre fik også julegaver hjemmefra, 2-3 stykker. Jeg var lidt flov, fordi jeg fik så mange gaver, at afdelingssygeplejersken måtte bære dem ind på en bakke, som var fyldt helt op. Der var mere end 30. De var fra hele familien: mor, far, mormor, morfar, bedstemor, onkler, tanter, fætre og kusiner, selv fra min onkel Tom i Amerika var der et ur og en sølv-dollar. Derforuden var der gaver fra folk i byen, købmænd, bager, handelsfolk og naboer. Det var næsten for meget.

Vi fik gaverne, inden vi skulle spise til aften, hvilket vi gjorde tidligere end ellers. Bagefter var der dans om juletræet i den store dagligstue. Træet var 4-5 meter højt og vældig flot. Selv om det var vældig spændende og hyggeligt, lykkedes det personalet at få os i seng til normal tid kl. 19.00.

Nytårsaften husker jeg ikke noget særligt om, men til "Hellig tre Konger" den 6. januar, var vi igen i den store dagligstue, hvor vi legede og sang. Jeg og tre andre optrådte med salmesang, som vi havde øvet "efter skoletid" oppe på øverste etage. De 3-4 numre vi kunne, blev halet frem igen, da Danmarks Radio,

"Fredericia" på fjorden.

dengang "Statsradiofonien", optog en udsendelse fra sanatoriet. Det lille kor, jeg var med i, skulle igen synge, og jeg skulle synge solo, i radioen. Så'dan! Begivenheden er nok ikke blevet bevaret (forstå det, hvem der kan), da det blev optaget på det moderne stålband, som man kunne slette og bruge igen. Det var et rigtigt stålband, som man bandt sammen med en knude, hvis det skulle gå hen og springe.

Til fastelavn var der igen "fest". Alle opgående var klædt ud. Sanatoriet havde en masse dragter i næsten alle størrelser. Der var riddere, væbnere, konger, dronninger, fine prinsesser, hofdamer, postbude, bondedrenge og piger og mange andre kostymer. Det var rigtig flot. Jeg var væbner, men det var lidt træls, at man skulle have lange strømper på, det så noget tuset ud. Festen blev holdt i den store dagligstue, og jeg tror, der var levende musik. Der var i hvert tilfælde dans, for jeg husker, jeg var ude at danse "Skæve Thorvald" med afdelingssygeplejersken, frk. Sigrud Bruhn. Vi dansede også med piger.

Efter jul blev de julemærker, der ikke var blevet solgt, destrueret, men da der normalt var postekspedition på jernbanestationerne, blev der her gemt nogle ark, som blev brugt af dem, der havde nattevagter på stationerne. De brugte de kasserede julemærker til at klipse ind i nogle fotoalbum, som blev sendt fra station til station i hele Sønderjylland. På hver station blev der lavet en kollage ved hjælp af mærkerne, samt en hilsen fra de forskellige stationer til børnene på sanatoriet. Det var blevet en tradition, så der var mange fotoalbums, 2-3 stykker fra hvert år. Hvor langt tilbage kan jeg ikke huske, men der var mange. Især kan jeg huske mærket fra 1922 med skoleskibet København. Der var en station, der havde lavet julemærket, så det fyldte en hel side i albummet. Det var samlet af tusinde af udklippede dele fra mærkerne. Der er masser af skumsprøjt på motivet og hvert skumsprøjt er klippet ud af mærket og sammensat til det tilsvarende på det store i albummet. Det må have taget mange timer at lave. Siderne i albummet var ca. 22 x 30 cm.

Julemærket fra 1922.

Jeg tror, der var tilsvarende fra mange af de andre årgange.

Engang stod jeg og pjattede med "1ste Cowboy", medens vi stod i køen og ventede på at sige "tak for mad" til "plejemor" efter middagsmaden. Det endte med, at han gav mig 3-4 "nødder" med en knyttet hånd oven i hovedet. Ganske venskabeligt og i kådhed. Da jeg fik taget temperatur om aftenen, fik jeg skældud af sygeplejersken, fordi jeg ikke kunne gøre det ordentligt, så jeg måtte gøre det om to gange. Termometeret viste kun godt 35°, og det var for lidt, så jeg måtte lide den tort at få taget temperatur af sygeplejersken. Hun kunne ikke gøre det bedre. Temperaturen faldt og faldt. Afdelingssygeplejersken blev tilkaldt, lidt senere reservelægen og til sidst overlægen. Det blev sådan, at der skulle sidde en sygeplejerske ved siden af mig hele natten, og reservelægen kom hver time, indtil temperaturen begyndte at stige igen. Da var klokken 8 om morgenen. Da dagen var omme, var jeg på toppen igen, men jeg skulle starte forfra med "streng sengeleje" (i sengen hele dagen), derefter oppe fra 8 til 1, så oppe fra 8 til 5 og så endelig "fuld kur".

Vi havde det godt, når vi var på afdelingen. Nogle dage om ugen efter stilletimen kom en vogn fra biblioteket med bøger og spil. De havde også en rejsegrammofon til at trække op med håndsving. Dertil var der grammofoonplader, gammeldags lakplader selvfølgelig, med børnesange og album med H.C. Andersens eventyr på plader. Et eventyr kunne godt fylde 4-5 plader. Det var bare god underholdning.

Den 18. februar 1951 blev jeg udskrevet og skulle hjem til Stilling. Der var en særlig procedure ved hjemsendelsen. På afdelingen

JULEMÆRKESANATORIET

Leveregler

for

Pt. Nr. *16418. Vagn Juul Rasmussen.*

Vægt ved indlæggelse: *22,9* kg (i nattoj)
do. udskrivning: *31,9* (. .)

Udskr. d. *14. 2. 1951* : *285* dage

FR. LUNDEL, KOLDING.

blev mine sager og tøj pakket, og man sagde farvel til dem, der var på afdelingen. Så gik man i spisesalen og spiste middag. Når man var færdig med at spise, gav man hånd til dem ved ens eget bord og til afdelingssygeplejersken. Derefter gik man hen til indgangsdøren, hvor forældrene stod og ventede, og vendte sig mod spisesalen. Når man havde vendt sig mod salen, sang alle en farvelsang på melodien til "Nyboders pris", medens man selv stod og vinkede med hånden over hovedet. Jeg kan ikke længere huske teksten, og jeg har aldrig set den på skrift. Vi lærte den, når den blev sunget for dem, der skulle hjem før en selv. Den sluttede med tre hurraråb, og selv om man var en vældig karl og skulle hjem, så brød tårerne alligevel frem.

1. Almindelige regler.

Af betydning for at bevare det opnåede resultat af kuren er nedenstående anvisninger.

1. Barnet må opholde sig så meget som muligt ude i frisk luft (i byen i anlæg og på legepladser). Der må være åbne vinduer i soveværelset hele dagen og såvidt muligt også om natten. Opholdsværelset må meget ofte udluftes, også om vinteren. Der må gøres omhyggeligt rent ved daglig gulvvask — ikke fejning med tør kost; støv er skadeligt for lungerne.

Soveværelset bør vende mod solsiden. Sengeklæderne bør daglig vendes og må ofte udluftes, udbanks for åbne vinduer og soles. Barnet skal tidligt i seng om aftenen og have mindst 10 timers søvn.

2. **Påklædning:** hverken for varm eller for kold. Barnet er på sanatoriet vænnet til at tåle kulde og vekslende temperatur ved altid at være i frisk luft og er derved hærdet mod forkølelse. Barnet må altid have **uldtøj** el. **maco** inderst på kroppen. Pas på våde og kolde fødder! Sørg for at skifte fodtøj og strømper.

3. **En daglig afvaskning af hele legemet** med kuldslæt vand — i et opvarmet værelse — er meget gavnlig; den skal foretages straks om morgenen, når barnet står ud af sengen! Barnet står i en balje og afvaskes hurtigt med en stor svamp eller vaskeklud, afgnides grundigt med et håndklæde, til huden er tør og varm; derefter hurtig påklædning. Et varmt bad skal efterfølges af en kold afvaskning. Strandbad kun efter særlig tilladelse fra lægen; badet bør være kortvarigt og efterfølges af en spadsretur.

Det er skadeligt at bade straks efter et måltid og farligt at bade i mergelgrave og lign.

4. En almindelig, god kost er nødvendig. Om morgenen havregrød eller øllebrød med mælk; om aftenen vandgrød. Megen mælkemad; kød eller flæsk kun et par gange om ugen. Fisk er sundt. Frugter, grøntsager og kartofler er sunde. Kærnemælk er billig og sund.

Da det er vigtigt, at fordøjelsen holdes i orden, må al overfyldning undgås; der må være regelmæssige spisetider. Slikkerier kun efter måltiderne.

Kaffe er unødvendig og må kun drikkes blandet med megen mælk. Aldrig bajersk øl eller andre spiritusholdige drikke; det er kun skadeligt.

Fordøjelsesforstyrrelser må straks behandles, og lægen rådspørges, når de ikke hurtigt fortager sig.

5. Ved indtrædende **forkølelser** må barnet **straks** lægges i seng, navnlig når der samtidig er feber, og have varme drikke; hvis det ikke snart bedres, skal lægen absolut rådspørges.

Sygdommen kan blusse op igen ved en forsåmt forkølelse. Alt **opspyt** skal samles i et krus med vand og udtømmes forsigtigt i kloakken eller blandes med tørvesmuld og brændes eller nedgraves.

2. Særlige regler.

Vejning: *En gang om måneden.*

Temperaturmåling: *Ved jøtkølelse o.l.*

Kost: *Såm. god kost med rigelig spdmælk. Devisholm / barneskef. dygtig.*

Hviletid: *2-3 par timer midt på dagen.*

Levereglerne, som Vagn Juul Rasmussen fik med sig hjem.

Jeg havde været der i 285 dage. Ved indlæggelsen vejede jeg 22,9 kg (i nattøj), og da jeg blev udskrevet vejede jeg 31,9 kg (også i nattøj).

Jeg husker ikke, hvordan vi kom hjem, men jeg kan huske, at bilen holdt på gårdspladsen, og jeg gik ind ad bryggersdøren. Da jeg gik fra bryggerset og ind i køkkenet, dukkede jeg mig hurtigt ned, jeg troede, at jeg fik loftet ned i hovedet. Jeg var jo vant til at have højt til loftet.

Medens jeg havde været på sanatoriet, havde mor været indlagt på Vejlefyord Sanatorium. Hun havde haft tuberkulose igen og havde fået fjernet et stykke af begge lunger, men var kommen hjem før mig. Imedens mor var i Vejle, boede tante Edith og onkel Hans

hjemme hos far. Onkel Hans, der var god med værktøj, lavede et soveværelse til far og mor oppe på loftet med udsigt over søen. Det havde jeg jo ikke set, og jeg rakte pænt en finger i vejret og bad om lov til at gå op for at se det. Det grinede de alle meget af, men jeg fik da lov!

Efter jeg var kommet hjem fra Julemærkesanatoriet i Kolding, var jeg ikke længere så flink mod Erik. Jeg svarede igen og ville selv bestemme. Jeg havde lært at slå fra mig, og jeg gjorde det. Jeg var heller ikke så flink i skolen eller til at lave lektier. Da jeg havde været en flittig og dygtig elev på Realskolen i Skanderborg, fik jeg lov til at fortsætte sammen med min gamle klasse, da jeg kom tilbage fra Kolding.